

A gyimesi szénamunkáról¹

Gyimes a Keleti-Kárpátokban, a Tatros folyó felső folyásánál mintegy 30 km hosszúságban, átlagosan 1000 m magasságban elterülő kistáj. Három nagyterjedésű település alkotja: Gyimesbükk (Bákó megye), Gyimesközéplök és Gyimesfelsőlok (Hargita megye). Mindhárom település központi magja a Tatros völgyében, a vasút és a közút két oldalán helyezkedik el, a lakóházak azonban messze felhúzódnak a Tatrosba ömlő patakok mentén.

Gyimes lakossága, a „gyimesi csángók” – 1992-es adatok szerint mintegy 15 000 fő² –, a XVI-II. század vége óta folyamatosan telepedtek meg az akkor még lakatlan határőrvidéken. A telepések legnagyobb részt a környező csíki és gyergyói székely falvakból érkeztek, s a hegyekkel körülvárt Gyimesben hosszú időn át őrizték, konzerválták (életmódjukban, szokásaikban, nyelvezetükben) a székely hagyományt. A lakosság napjainkban is döntő többségben magyar.³

A környezethez alkalmazkodva a megélhetés alapja hagyományosan a fakitermelés, a juh- és szarvasmarhatartás volt, az ezt kiegészítő egyéb gazdasági ágakkal, mint például a kádár- és ácsmesterség, vagy gyapjú-, len- és kenderfeldolgozás. „A gyimesiek hagyományos gazdálkodása és életmódja a magyar nyelvterület egészét tekintve sajátos helyzetű, más nagyobb magyar népcsoportoknál nem találjuk meg. Európa-szerte elterjedt magas hegyi övezetekben, legtipusosabb változatáról alpi gazdálkodásnak nevezik. A Kárpátokban mindenütt megtalálható. Mivel van eredeti magyar szavunk a magas helységek jelölésére, leghelyesebb, ha havasi gazdálkodásnak nevezzük.”⁴ E havasi gazdálkodás jellegzetessége, hogy üzemegységei több, egymástól távol eső darabban fekszenek. A nagyobb kaszálók a völgyi lakótelepüléstől távolabb, a hegyek lábánál kezdődnek, s felnyúlnak az erdők széléig, illetve a havasi legelőövezetig. Egy-egy család a környező hegyek több pontján (nem ritkán 8–10 km távolságban is) tarthat fenn kaszálót, vagy ahogy Csikhoz hasonlóan Gyimesben is nevezik: *reglőt*. A havasi legelők szintén több tagban helyezkednek el, használatuk évszakonként változó. S bár *teletőnek* nevezett legelőterület is van, a jószág igazi telettése a völgyben, a lakótelepülés körül történik, a nyáron begyűjtött takarmányon. Az üzemegységek ilyen fajta szétválasztásáról és a lakóház körüli udvar organikus, funkcionális beosztásáról *Hofer Tamás* írt elemző tanulmányt.⁵ Megállapította, hogy éppen ezzel a döntően állattartó életmóddal függ össze a gyimesiek szállásain (akár az ideiglenes szállásokon, akár a lakótelepüléseken) megfigyelhető megosztottság, melynek lényege, hogy elválassza, megkülönböztesse ember és állat életterét. Ez az elv gazdaságonként eltérő körülményekhez igazodva sokféle változatos udvar- vagy telekformát eredményezhet, melyet *Hofer Tamás* archaikus, kötetlen udvar-berendezési szintnek nevez.

Az 1960-as évektől kezd jelentősebb mértékben öltetni a településen kívüli munkavállalás, az „ingázás”, melynek leggyakoribb célpontja Csíkszereda. Számos helybelinek nyújt munkalehetőséget a gyimesközéplöki bútorgyár is, valamint a környező patakok kisebb fűrészüzemei. Így, a teljes elzártság megszűntével lassan, de folyamatosan bomlik fel a gyimesiek önellátó, zárt, szigorú körülményekhez alkalmazkodó életmódja.

„Íme, hogy mondja el Tankó Katalin 1907-ben született ugrai lakos tevékenységét a nyári napokon, dologidőben. Reggel a kalibanál megfejtem négy tehenet, mert három óraker felkeltem, megótottam a tejet, sajtot csináltam, elcsaptam a teheneket, borjúkat, kifőztem a savót, reggelit készítettem a kaszásoknak, úgy hat kilométerre vót a kaszáló, otthon a háznál a hegyen. Oda

¹ Írásom anyagát a Gyimesközéplökhöz tartozó Hidegség-patakan 1997 és 1998 augusztusában végzett 1-1 hetes megfigyelés, valamint szakirodalom alapján állítottam össze.

² *Tankó Gyula*: A gyimesi csángók. Gyimesközéplök, 1998. 30. old. Kézirat: MNM AD-7209-99.

³ A gyimesiek települési és gazdasági viszonyairól bővebben *Vámszeg Géza*: A gyimesi csángók című tanulmányában olvashatunk. *Vámszeg Géza*: Életforma és anyagi műveltség. Néprajzi dolgozatok, gyűjtések, adatok (1930–1975.) Bukarest, 1977. 194–199. old.

⁴ *Kósa László*: A gyimesi csángók hagyományos élete. In: *Domokos Mária* (szerk.): Tegnap a Gyimesben jártam...

⁵ *Hofer Tamás*: A magyar kettős udvarok kérdéséhez. *Ethn.* 1972. 29–52. old.

9–10 órára értem, ettünk és elpalltam a rendet, forgattam, s kezdtem takarni. Fél háromkor elindultam a kaliba felé, megint mentem hat kilométert gyalog, megkerestem a teheneket, eléhajtottam a szállásra, megfejtem őket, de akkor már sötét volt. Sokszor nem volt kedvem enni se, vaj csak úgy a markomból menetközben ettem, csipegettem, úgy dőltem belé az ágyba, mint egy csutak. Reggel 3–4 órakerül újra kezdtem. Ez így ment egy-két hónapig a kaszálás alatt. Csoda, hogy még élek. Aztán összesel más munkák jöttek.”⁶

Sok család számára azonban még ma is a szarvasmarhatartó gazdálkodás a megélhetés alapja,⁷ s ha nem is ez a legfontosabb jövedelemforrás, azért mindenhol foglalkoznak vele valamilyen mértékben. Éppen ezért a *szénacsinalás* a nyáron végzendő munkák egyik legfontosabbika. Ezzel biztosítják a jószág élelmét és egyben haszonvételét a hosszú télen át. Itt a szénamunka minden mozzanata még napjainkban is gépesítés nélkül folyik. S minthogy a szénával dolgozók teljesen kiszolgáltatottak az időjárás szeszélyeinek, nagyon fontos, hogy a munka minél gyorsabban befejeződjék. Ez pedig jó munkaszervezést követel.

Élő gyakorlat – nemcsak a szénacsinaláskor, hanem egyéb munkáknál is – a *kalákában*, vagy *szerre* dolgozás. Mindkettő a kölcsönös segítség intézménye. Talán úgy lehetne megkülönböztetni, hogy az előbbi kötetlenebb, nem alapul előzetes közös megállapodásokon, hogy kik, mikor vesznek részt a közös munkában. Tankó Gyula a gyimesi kalákarendszerről írt munkájában csaknem húszféle kalákában végzett munkaalkalmat ismertet, melyek közül a *kaszáló- és szénahordó kaláka* napjainkig is él. „A kaszálókalákát mindig vasárnap reggelre szervezték. Valaki a családból meghívta kalákára a szomszédokat, aki később érkezett, az egyenesen a kaszálóba ment. Az összegyűlteket a háziasszony pálinkával, pánkóval, palacsintával kínálta meg, majd elindultak az oldalra kaszálni. Akihez szívesen mentek, megtörtént, hogy 20-30 kaszás is összegyűlt. (...) Ez ma is működő munkaszervezeti forma, de ma már a legtöbbször rokonok, s még gyakrabban a munkatársak kalákázzák meg egymást visszasegítés alapján, mert mindenki kötelességének érzi a visszasegítést.”⁸

Amikor *szerre* végeznek valamilyen munkát, akkor előre megállapodnak a munkában résztvevők, hogy mikor, kinek a részét végzik el. Ilyenkor mindannyian ugyanolyan jellegű munkát végeznek, például *szerre* hajtja ki három család a teheneit a közös *reglóre* (egyik nap az egyik család, másnap a másik, harmadnap a harmadik köteles hajtani, és így tovább). Vagy *szerre* készítik a sajtot a kalibánál, mert egyszerre csak nagyobb mennyiségű tejlel lehet dolgozni, ami külön-külön egyik gazdánál sincs meg. Ugyanígy kaszálhatnak vagy betakaríthatnak *szerre*. A lényeg, hogy amikor el kell végezni a munkát, legyen elég ember. Van, aki addig nem is kezd neki a kaszálásnak, míg úgy látja, nem tud segítséget találni hozzá, inkább elmegy, csinálja a másét, megvárja, míg végeznek annak a munkájával, akit aztán majd visszavárhat segíteni.

Kaszálás után *széthintve szárítják a rendet*. A kaszásoknak reggelit vivő asszony (s esetleg a vele együtt érkező gyermek) gereblyével *pallja*, teríti szét a levágott fűvet. Ha kevés a széna, vagy kicsi a terület és nem érkezik asszony az *elpallásra*, a kaszáló férfi egy-egy sor elvégzése után visszafelé – tehát fölfelé menet – kaszálja nyelével veri szét a *rendet*. Forgatni a vékony fűvű hegyi kaszálókon ritkán szoktak. Inkább csak akkor, ha egy hirtelen jött eső megveri az *elpallott rendet*.

Ami a megszáradt széna összegyűjtését illeti, Gyimesben a *takarás* archaikusabb, hegyvidékeken jellemző módja él napjainkig: a gereblyével történő összeverés. S ez talán nemcsak a hegyi kaszálók rövidszálú fűveivel függ össze (mint Paládi-Kovács Attila írja), hanem a meredek hegyoldalakkal is: egyszerűbb a gereblyével lefelé tolni, egy *bogba hajtani a rendet*, mint villával rakogatni. Miként a palláshoz és a forgatáshoz gereblyét használnak, úgy a takaráshoz is, és csak a boglya megrakásához veszik kézbe a villát. Ott is csak az, aki adogatja fölfelé a nagyobb szénacsomókat. A boglya tetején álló ember ismét gereblyével dolgozik: elrendezi, szétteríti a felhányt adagokat. (A boglya megrakása egyébként – a kaszáláshoz hasonlóan – szintén a férfiak munkaköre.) Végül fontos szerepe van még a gereblyének a majdnem kész boglya *meghegye-*

⁶ Tankó Gyula: i. m. 16. old.

⁷ Hogy csak néhány jellemző adatot említsek Tankó Gyula 1981-es állapotokat tükröző összefoglalásából (sajnos ennél frissebb számszerű adatot nem sikerült fellelnem): Gyimesközéplak 19 km² területén a lakosok száma 5528 volt, melyből mindössze 1249-en jártak állami munkába, s az egyéni gazdaságok száma 2385 volt. Tankó Gyula: i. m. 50. old.

⁸ Tankó Gyula: Kalákarendszer Gyimesben. Gyimesközéplak, 1992. Kézirat: EA 25014.

*Egymásra rakott lombos ágak a leendő buglya helyén a Körösösön, háttérben takaró asszonyok.
(Hidegség, 1998. augusztus)*

Széna vontatása. Barackos, 1997.

zésében, s oldalának megvakargatásában. Mindkét munka a szálak egy irányba rendezését szolgálja, amire pedig a nem várt eső gyors levezetése érdekében van nagy szükség. Ha mégsem sikerülne rakásba rakni az összegyűjtött szénát mielőtt az eső érné, utóbb újból szét kell hányni, s újra összeszedni, ami már túl sok pluszmunkának és időnek számít, s ezt mindenki igyekszik elkerülni. Éppen ezért akár sötétedésig is folytatják a munkát, csak hogy be legyen fejezve. Igazán nagy kárt az okoz, ha többször is elázik a száradó fű, hiába forgatják mindig újra, nem tud kiszáradni. Ilyenkor egy idő után megfeketedik a széna, nem adható eledelül a jószágnak, legfeljebb alomként hasznosítható. Ezzel a Székelyföldön, Sóvidéken többször is találkoztam, azonban Gyimes magasan fekvő, napsütötte hegyoldalain nem jellemző.

A gereblye, mint láttuk, a legtöbbit használt eszköz a szénamunkáknál. Épp ezért fontos, hogy használójának kézre álljon, hogy minél könnyebben tudjon vele dolgozni. S mivel kinek-kinek különböző nagyságú, nyélvastagságú gereblye felel meg a legjobban, általában egy családban mindenki számon tartja saját gereblyéjét. Tanúja voltam, mikor egy alkalommal egy 57 éves asszony *takarni* indulóban nem találta a gereblyéjét. „Olyan könnyű, vékony nyelű kicsi gereblye” volt, mindjárt ezzel szokott dolgozni. Hosszasan kereste, majd végül kénytelen volt egy másik munkába indulni. Panaszkodott is takarás közben, hogy nem tud vele jól dolgozni, „olyan, mintha toll helyett csak ceruzával írna az ember”.

A takarás munkafolyamatával a széna rövidebb-hosszabb ideig való tárolását szolgáló mezei szénacsomókat hoznak létre. Az egész magyar nyelvterületen ismeretes a *boglya* kifejezés, mint a legnagyobb mezei szénaegység neve. Paládi-Kovács Attila a méretek alapján a szénacsomók négy formáját különböztette meg. A legkisebb a villára szűrhető egység (villahegy, csirke, petrence). A második szintet az olyan *villahegyből* (csirkéből, petrencéből) rakott közepes méretű szénacsomó képviseli, melyet két személy rúdon elszállíthat (ez a *rudas, vontató, boglya, petrence* stb.). „A mezei szénacsomók harmadik szintjét a teljesen száraz szénából rakott, szállításra előkészített boglyák képviselik. Mivel a szénataras és a hordás között hónapok is eltelhetnek, ezeket az egységeket az előbbieknél lényegesen nagyobb gonddal rakják, igazgatás közben tapossák, s végül szénakötéllal lekötik, vagy póznákkal biztosítják a szél ellen. Inaktelkén (Kolozs megye) a boglya alá fagallyakat tesznek, hogy a széna alulról ne nedvesedjék át.”⁹ A szénacsomók méret szerinti negyedik szintje a hosszú rúd köré rakott *kalangya*, mely a széna szabad ég alatt történő raktározására szolgál.

A mezei szénacsomók kialakítása kapcsán azért tartottam fontosnak szó szerint kiemelni ezt a részt, mert megfigyeléseim szerint a boglya az az egység, melyet Gyimesben lombos ágon vontatnak. Ugyanilyen gonddal rakják, megtapossák, sokszor lefedik ággal vagy póznával, azaz a különbséggel, hogy itt nem telnek el hónapok (még hetek sem!) az elszállításig. A rudas, vontató méretű (második szint) boglyákkal is találkozhatunk Gyimesben. Ez a ház körüli sík területeken jellemző méret, ahol a közeli csűrbe szállítást kézben, rudakon végzik. Villahegyi szénacsomót azért nem raknak, mert a széna szétterítve szárad, s így is csak rövid ideig, a vontatáshoz előkészített boglya megrakásáig.

A negyedik szintű szénacsomóval, mely hosszabb időn át a szabad ég alatt marad, Gyimesben én már nem találkoztam. Hogy itt is élő gyakorlat lehetett valamikor a szabad ég alatt tárolás, Hofer Tamás 1962-ben készült fotói bizonyítják.¹⁰ Ezeket a nagyméretű boglyákat hosszú pózna – arra is van példa, hogy élő fenyőfa – köré rakták, s 6–8 szögű léckerítéssel kerítették, hogy védjék a kaszálás után legelőre csapott jószágoktól.

A szénacsomók megnevezésére Gyimesben csak a *buglya*, illetve *rakás* kifejezésekkel találkoztam, ám nem vált egyértelművé, hogy egyik vagy másik kifejezés használata a méretbeli különbségre utalna.

A jószág számára a téli takarmány begyűjtésének, a szénacsinálás munkafolyamatának utolsó mozzanata a kaszálón betakarított széna fedett helyre (csűrbe vagy szénatároló épületbe) *szállítása*. Ez többféle módon is történhet, attól függően, hogy milyen távolságra, mekkora mennyiséget kell elszállítani. A hegyi kaszálókön megrakott *buglyákat* a mezei szénatartókhoz vagy a belső (házhoz tartozó) csűrbe, raktározás esetén a hosszabb távú szállításra alkalmas szekérhez lombos ágakon lóval vontatják, közelítik. „A hegyi kaszálók legtöbb esetben 10–15

⁹ Uo. 21. old.

¹⁰ EA F166823, F166886.

km távolságra vannak a lakásoktól. Sokszor szekérral is nehéz behozni onnan a szénát. Ha nagyobb területről van szó, oda nyári szállást építenek, és/vagy *rakás*ban, vagy épületben, szállásban tárolják a szénát, mert a nagy dologidőben, ahogy a kaszásidőt nevezik, még ha el is lehetne hozni, nincs idő arra, hogy most szállítsák sürgősen a szénát. Az oldalakról egyes lófogattal, téhen vagy ökörfogattal vontatják, húzzák be a boglyákat. A boglyákat ágra rakják, s így vontatókötéllel körbekötve nem szóródik a széna. Vontatáskor két-három boglyát is egymás után kötnek.¹¹

A vontatáshoz használt ágakat, amelyeket a közvetlen környezetben megtalálható mogyoró-, bükk- vagy fenyőfákról vágunk, alkalmilag, de legfeljebb egy gazdasági igényben használják fel. Az ágak sajátos terminussal való megnevezésével nem találkoztam. Nyilvánvalóan nincs is szükség arra, hogy külön számon tartsák, hiszen nem kerül tartósan a gazdasági munkálatokhoz tartozó eszközkészletbe.

Minden megrakandó *buglya* alá három-négy nagyobb lombos ágat nyesnek. Ezeket úgy fektetik egymásra, hogy a levágott csonkokat keresztezve összeillesztik, abba az irányba fordítva, amerre majd vontatni fognak. Az ágakat közvetlenül a buglya megrakása előtt vágják le, egyszerre annyit, amennyire összesen szükség lesz az adott területen. Csak abban az esetben használják fel újra, ha ugyanott, ahol már egy darab reglővel végeztek (lekaszálták, feltakarták, elszállították), van még kaszálandó fű. Ilyenkor – mivel minden boglyáért külön fordulnak – vontatás közben lóval visszahúzzák az ágakat a még lekaszálatlan rész aljáig. Más esetben, ha nem használják fel még egyszer az ágakat – s ez a gyakoribb – vagy ott helyben, ahova vonatattak, vagy egy félreeső helyen (például a kaszáló kerítésének tövében) összegyűjtik. A száraz ágakat azután egy-egy szekér szénával együtt – annak tetején a széna leszorítására használva – hazaviszik, eltűzelik.

A gyimesi szénamunka folyamatáról a Gyimesközéplekhoz tartozó Hedegségen élő Tímár Viktor (.sz. 1936.) szavait idézem: „A hegyre, amikor mennek, akkor mennek többen kaszálni, ha csak lehetőség van. Inkább ilyen kalákát csinálnak, érted? Mert ott van 4-5 terüre [szekérrakomány] való fű, s akkor oda kimennek többen kaszálni. De oda kimennek olyankor, mikor virjad [virrad], ott vannak. És akkor nekifognak, hogy a nagy melegben ne kelljen kaszálni. De az úgy van, hogy tavasszal, minden tavasszal még el kell menni, azt a helyet meg kell takarítani a höncsöktől [vakondtúrás, göröngy], vagy ha bozont [bozót] van, azt ki kell takarítani, hogy tiszta legyen. S akkor mennek kaszálni. Olyan 10 órakor mennek az asszonyok, viszik a reggelt, s azok akkor szétállják a rendet gereblyével. S szétállják, s miko, ha jó idő van, mint például most is, hogy lehet haladni, akkor olyan 1 óra körül megforgatják, ha annyira vastag. Ha nem, akkor nem kell forgatni, ha vékony a rend, mer jó melegbe megszárad. Mikor megszárad a rend, akkor így csoportokba mennek le és így összehajtják egy bogba. Akkor vágunk ágat. Mogyorófát, nyírfát, vagy bükkfát, vagy ha nincsen ez, akkor fenyőágot. Azt raknak a buglya alá. Öt-hatot vágunk, azért, hogy azt jól ellepje, met akkor azon kell húzzák a szénát össze. Úgy mondják, hogy vontassák össze a boglyákat. Azkat összegyűjtik, szekérra rakják, vagy rakásba, s úgy hozzák haza. De oda es mennek többen szekérral, 3-4 szekér, hogy egyszerre tudjanak menni, tudják hozni. Mikor rakják meg a boglyákat, azt egyszer meg kell tapodni. Egy tapossa meg, azért, hogy legyen az jó tömött. S akkor van hosszú kötél vagy lánc, s akkor azzal megkötik, s akkor lóval húzzák össze. Elöl megkötik, hurkot vet az ág végire, körbeviszik, így az ódalán kívül veszi el, s amikor hátul ér, akkor behúzza alája, egész az ágak alá. S akkor újra kijön az ódalánál, akkor vissza megkondorítsa elől az ág végét, a tetején, a boglyának a tetején visszamegy hátra, s megkeresi hátul a buglya alján azt a kötelet, s oda békötli. S az akkor egybe úgy meg van kötve, hogy az nem tud sehova, egybe meen. Így viszik, úgy vontatnak. De azt lehet vinni lejtőre, lehet vinni hágóra, ahova szükség, oda húzza azkat 'z ágakot. Elég nehéz az állatnak, met a csuszólag meen. Azét tesznek ágat alája, hogy a széna ne kárlódjon el. Akkor abba van annyi ág, hogy csuszik a földön, akkor a széna éppen marad.

S azokat az ágakat, amikkel egyszer behúzták, azt többet már nemigen használják, me' hamar megrohad az a friss izé, s akkor az törik össze, s akkor má' nem jó. Oda olyan kell mindig, ami friss ág, s keményet tart. Met ezek ha egyszer megszáradt, s akkor osztá törik, s akkor má' nem jó, többet nem lehet használni. Azokat akkor vagy felnyesik, ha vastag, akkor felnyesik, s a

¹¹ *Tankó Gyula*: i. m. 1992. 16. old.

szekér tetejére csiptetőnek rakják ra, hogy a szénát fogja le. S a mocskot, az apróságot, azt elégetik. Nem maradhat mocskok a réten, met akkor azt a szél szétfújja, s akkor nem jó.”

Végül néhány szó a *szénatárolásról*. A fedett munkatérként, takarmánytárolóként és nagyállattartásra egyaránt szolgáló *csűr* a patak völgyekben elhelyezkedő gazdasági udvar fontos épülete.¹² Nagyobb a lakóházaknál, falanyaga (1900 körül még egységesen) boronafa, keresztvéges, csapolt, zsilipelt technikával készült. Középső szérürésze szekérral nem járható át, a hátsó falon legfeljebb kis ajtó található. A középső terület neve *csűr* vagy *csűrköze*. A fölötté lévő padlástér a *rákó*, az elcsépeletlen rozs és a szalma tárolóhelye. A csűr valamelyik oldalán meghosszabbított ereszalja szolgál sarjufű vagy faanyagok tárolására. Ha az épületnek csak az egyik oldalán van istálló, a másik oldal szolgálhat takarmányok, gabona tárolására. Az épület oldalfalát is kihasználják: gereblyét, kaszát, s egyéb gyakran használatos kézi szerszámokat akasztanak rá.

Szénatárolásra szolgál még – kiegészítő szereppel – a fentebb már említett *szénatartó*, mely rendszerint a kaszáló oldal tetején áll. Ha a csűr megtelik, vagy a kaszáló már túl távol esik a lakótelektől, ideiglenesen ide szállítják a levágott fűvet. Télen, a csűrben lévő takarmány fogytával lóval vontatják be a házhoz a szánra rakott szénát.

Berkes Katalin

Kisbaconba vezető utak

Ugyanazon az útvonalon érkeztem 1984-ben Kisbaconba, amelyen a székelyudvarhelyi kolégiumban tanuló Benedek Elek is annyiszor megfordult: a Rika erdején keresztül. A táj, mely annak idején felkeltette érdeklődését a népmondák és regék iránt, most is éppoly vadregényes, mint hajdanán. Vargyasig bányászbusszal zötykölődöm, onnan rönkvontató traktorral, majd a baróti fejtésnél dolgozó önürítő teherautóval, – hogy az idők változását érzékeljem és érzékelthessem. Nagybaconból pedig toronyiránt vágok neki az útnak, az apostolok lován.

Kisbacon, nr. 81. Főlöszeges a házszámot megjegyezni, a kocsút hatalmas fenyő – amelyeket ő ültetett, és amelyeket végső kétségbeesésében ki akart vágatni, csakhogy a *Cimborát* fenntarthassa – amúgy is eligazítanak. A látogatók előtt mindig kitért szárnyú vaskapu köoszlopán pedig ott a bronzbetűs tábla: CASA MEMORIALĂ BENEDEK ELEK EMLÉKHÁZ.

Megilletődve állok meg az oszloperkélyes ház előtt, melyet kúriaként tisztelnek a helybeliek és az idelátogatók. Alig nyomom meg a csengőt, máris megjelenik az ajtóban Bardócz Lehelné Gajzágó Éva, az emlékház gondnoka, és azt kérdezi: látogatóként vagy riporterként teszem tiszteletemet? Mulasztásaimat szeretném pótolni, feleltem, amihez kiváló alkalmat kínált a kettős Benedek Elek évforduló, amikor is az emlékház működésének akkor már másfél évtizedes történetét vehettük számba.

Ami annál könnyebben ment, mivel a *Korunk* szerkesztőségében tartott 1980-as muzeológiai tanácskozás óta ismertük egymást. Akkor még nem tudtam, hogy kolozsvári születésű; érthető tehát, hogy azzal kezdtem „faggatózásaimat”: miként került Kisbaconba, s hogyan lett az emlékház gondnoka?

Férjem az állatorvosít végezte Kolozsváron, amikor megismerkedtünk, én pedig az Állami Magyar Opera kórusában énekeltem. Jó ideig nem is sejtettem, hogy Benedek Elek dédunokájával hozott össze a sorsom. Ezt csak azért említem, hogy ezzel is érzékeltessem: ebben a családban nem szokás azzal kérkedni, hogy ki kinek a leszármazottja? Nos, miután a férjem végzett, a közeli Szárazajtára helyezték, s így hazaköltöztünk Kisbaconba. A házat fényképről már ismertem, de elállt a lélegzetem, amikor a maga valóságosságában is megláttam. Hát még amikor beléptünk Flóra néni szobájába, amely most már a mi otthonunk! Ugyanazok a bútorok, amelyekkel Benedek Elek rendezte volt be a lakást, ugyanazon a tárgyak, amelyeket ő használt!

¹² A völgyi gazdaságok településképeről, a háztelek épületeiről, az építőanyagokról, és különösen a lakóházak típusairól Cs. *Sebestyén Károly* közölt átfogó tanulmányt *A gyimesi csángó ház* címmel. Néprajzi Értesítő. 1909. 190–200. old.